

ODKEDY JE BRATISLAVA (VÝSADNÝM) MESTOM?

Počiatky mesta Bratislavy v historiografii

Ak chceme zodpovedať otázku, ktorá je v názve tejto kapitoly, chtiac-nechtiac sa dostávame k problému, čo vlastne tvorí podstatu stredovekého mesta. Historiografia k tejto problematike je veľmi bohatá.⁶ Už Henri Pirenne pochopil, že jednotlivé mestá sa vyvíjali tak individuálne („rozdiely medzi mestami sú také, ako aj rozdiely medzi ľuďmi“),⁷ že možno len ťažko dosiahnuť akési vševystihujúce zovšeobecnenie podstaty stredovekého mesta. Napriek tomu historiografia nerezignovala na neustále pokusy o nové definície mesta a ako v minulosti, tak aj dnes si kladie otázku, kde možno hľadať ich počiatky. Od konca 19. do polovice 20. storočia dominovalo chápanie mesta predovšetkým ako právnej kategórie a počiatky stredovekých miest sa takmer výlučne spájali s nadobudnutím výsad (privilégií). O túto tézu sa opierala aj staršia maďarská historiografia, ktorá sa orientovala takmer výlučne na výskum mestského práva.⁸ Už v prvej polovici 20. storočia sa však začali zdôrazňovať pod vplyvom ostatných vedných odborov aj iné ako právne aspekty mestotvorného procesu.

Vďaka archeologickým a topografickým výskumom sa jasne preukázalo, že mnohé mestá vykazovali už vo svojom predprivilegiálnom období zrejmu urbanistickú štruktúru. Medzi mestami, ktoré mali mestský charakter dávno pred udelením výsad sa Bratislava ocitla nielen v domácej, ale aj v zahraničnej literatúre.⁹ Niektorí historici tak, okrem iného, aj na základe

6 Prehľad pozri *Lexikon des Mittelalters VII*. München : Lexma Verlag, 1995, s. 2170-2174. Prehľad literatúry uvádzajú tiež: KEJŘ, Jiří. *Vznik městského zřízení v českých zemích*. Karolinum : Praha, 1998, s. 18-30. KUBINYI, András. Mestská sieť Karpatskej kotliny v neskorom stredoveku. In *Ž Bardejova do Prešporku. Spoločnosť, súdnictvo a vzdelanosť v mestách v 13. – 17. storočí*. Eds. Enikő CSUKOVITS – Tünde LENGYELOVÁ. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta; Bratislava : Historický ústav SAV, 2005, s. 12, pozn. č. 8.

7 Citované podľa KEJŘ, *Vznik městského zřízení*, s. 18.

8 Pozri MÁLYUSZ, Elemér. Geschichte des Bürgertums in Ungarn. In *Sonderabdruck aus der Vierteljahrschrift für Sozial und Wirtschaftsgeschichte*, 1928, roč. 20, s. 356-407. Prehľad staršej maďarskej literatúry pozri FÜGEDI, Erik. Középkori városprivilegiumok. In *Tanulmányok Budapest múltjából*, 1961, roč. 14, s. 17-18. Už na začiatku 20. storočia maďarskí právni historici zdôrazňovali, že mestské právo, hoci bolo pôvodom nemecké, sa prispôbilo domácim uhorským pomerom a stratilo svoj rýdzo nemecký charakter (Ákos Timon). Bola to reakcia na rozsiahlu nemeckú historiografiu.

9 SCHOFIELD, John – VINCE, Alan. *Medieval towns*. London : Continuum International Publishing Group, 1994, s. 12-22. Citované podľa: KUBINYI, Mestská sieť, s. 14, pozn. č. 20. V úvode Lexikónu stredovekých miest na Slovensku zaradili zostavovatelia Bratislavu (spolu s Nitrou a Ostrihomom) medzi tzv. mestá starého typu. *Lexikón stredovekých miest na Slovensku*. Eds. Ján LUKÁČKA – Martin ŠTEFÁNIK et al. Bratislava : Historický ústav SAV, 2010, s. 7. MARSINA, Richard. Najstaršie mestá na Slovensku na základe historických dokladov. In *Archaeologia historica*,